

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Затверджено на засіданні
кафедри філософії і політології
Протокол № 4 від 30 листопада 2017 р.

Програма
навчальної дисципліни
“ЕКОНОМІЧНА ІСТОРІЯ”

для студентів усіх спеціальностей всіх форм навчання

Укладач:
к. іст. н., доц. Михайличенко Д. Ю.

Відповідальний за випуск
зав. каф., д. філос. н., проф. Кузь О. М.

ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017

Вступ

Економічна історія розглядає розвиток економічних явищ у минулому. Її дослідження домагає виявити джерела тих процесів і тенденцій, які ми спостерігаємо у сучасній економіці. А також, більш чітко зрозуміти закономірності, які керують економічною динамікою. Економічна історія має численні застосування у економічній теорії та практиці. Наприклад, повторюваність економічних криз (бізнесовий цикл), економічна поведінка людини, процеси реформування, та багато іншого можуть бути якнайкраще дослідженими із залученням матеріалу попереднього досвіду. У рамках історико-економічних досліджень було створено такий потужний метод економічного аналізу як case studies.

“Економічна історія” є частиною академічної університетської освіти. Як навчальна дисципліна вона спрямована на збагачення і розширення професійних знань, теоретичного і практичного досвіду фахівця – економіста. Вона розглядає розвиток господарства на його основних етапах, зосереджуючи увагу на ключових економічних явищах, які знаходили вияв у конкретний період. Курс побудовано за поєднанням хронологічного і проблемного принципів.

Мета дисципліни – формування системи знань про закономірності економічного розвитку, ознайомлення із основами історико-економічного дослідження.

Для досягнення мети поставлені такі основні завдання:

- ознайомлення із основними методами історико-економічного дослідження;
- розкриття специфіки економічних явищ у їх історичному розвитку;
- набуття вмінь та навичок застосування набутих знань у економічному аналізі.

Об’єктом навчальної дисципліни є економіка у її історичній динаміці.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є етапи та закономірності економічного розвитку.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

основні історичні етапи розвитку світового господарства;
умови виникнення провідних феноменів економічного життя
минулого і сучасності;

основні теорії, які пояснюють його внутрішні закономірності

вміти:

аналізувати досягнення, закономірності і тенденції розвитку світової
і вітчизняної економіки;

орієнтуватися у сучасних теоріях і концепціях історико-економічного
розвитку;

застосовувати набуті знання в професійній і громадській діяльності.

У процесі викладання навчальної дисципліни основна увага
приділяється оволодінню студентами соціально- особистісними і
загально-науковими компетентностями, що наведені в табл. 1.

Таблиця 1

**Професійна компетентність, яка отримується студентами після
вивчення навчальної дисципліни “Економічна історія”**

Назва компетентності	Складові компетентності
Використовувати історико-економічні знання і методи аналізу для професійного і особистісного вдосконалення	Аналізувати закономірності й тенденції розвитку вітчизняної і світової економіки
	Застосовувати історико-економічні знання в професійній і громадській діяльності
	Орієнтуватися в основних світових та вітчизняних концепціях історико-економічного розвитку
	Розуміти сенс і основні напрямки розвитку світового економічного процесу

Структуру складових професійних компетентностей та їх формування відповідно до Національної рамки кваліфікацій України наведено в таблиці 2.

**Структура складових професійних компетентностей з навчальної дисципліни
"Економічна історія"
за Національною рамкою кваліфікацій України**

Складові компетентності, яка формується в рамках теми	Пререквізити	Знання	Вміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Змістовний модуль 1. Економічний розвиток у домодерний час					
Тема 1. Колективне господарство, кабала і праця у давніх суспільствах					
Сформувати навички використання історико-економічних методів дослідження в економічному аналізі	Основні поняття економічної теорії, періодизація всесвітньої історії	Знання історичного генезису економічних явищ і понять необхідного і додаткового продукту, розподілу праці, власності, позики, проценту	Здатність розуміти контекст виникнення та сутність названих понять для використання у економічному аналізі	Презентувати результати аналізу історичного джерела	Самостійно, раціонально та критично аналізувати закономірності економічного розвитку
Тема 2. Економіка грошового обміну і приватна власність у суспільствах античності					
Сформувати навички використання історико-економічних методів дослідження в економічному аналізі	Основні поняття економічної теорії, періодизація всесвітньої історії	Знання історичного генезису економічних явищ і понять грошей, монетних систем, приватної власності	Здатність розуміти контекст виникнення та сутність названих понять для використання у економічному аналізі	Ефективно формувати комунікаційну стратегію щодо	Самостійно, раціонально та критично аналізувати закономірності економічного розвитку

1	2	3	4	5	6
Тема 3. Капіталістична трансформація економіки Раннього Нового часу					
Сформувати навички використання історико-економічних методів дослідження в економічному аналізі	Основні поняття економічної теорії, періодизація всесвітньої історії	Знання історичного генезису економічних явищ і понять капіталу, "революції цін"; розуміння ролі внутрішніх та зовнішніх чинників економічної трансформації	Здатність розуміти контекст виникнення та сутність названих понять для використання у економічному аналізі	Здатність до групової взаємодії у процесі імітаційної гри	Самостійно, раціонально та критично аналізувати закономірності економічного розвитку
Тема 4. Система державного кредиту і політики меркантилізму					
Сформувати навички використання історико-економічних методів дослідження в економічному аналізі	Основні поняття економічної теорії, періодизація всесвітньої історії	Знання історичного генезису економічних явищ і понять державної ренти, боргу, економічної політики; розуміння історичної обумовленості і економічного змісту меркантилізму	Здатність розуміти контекст виникнення та сутність названих понять для використання у економічному аналізі	Презентувати результати історико-економічного аналізу конкретних систем меркантилізму	Самостійно, раціонально та критично аналізувати закономірності економічного розвитку
Тема 5. Перша індустріальна революція					
Сформувати навички використання історико-економічних методів дослідження в економічному аналізі	Основні поняття економічної теорії, періодизація всесвітньої історії	Знання історичного генезису економічних явищ і понять аграрної революції, розподілу національного продукту, ренти; розуміння змісту і обумовленості процесу індустріалізації економіки	Здатність розуміти контекст виникнення та сутність названих понять для використання у економічному аналізі	Презентувати результати аналізу основних історико-економічних понять і процесів, що лежали у основі індустріалізації економіки	Самостійно, раціонально та критично аналізувати закономірності економічного розвитку

1	2	3	4	5	6
Змістовний модуль 2. Становлення сучасної економіки					
Тема 6. Економіка Другої індустріальної революції та “державно-монополістичний капіталізм”					
Сформувати навички використання історико-економічних методів дослідження в економічному аналізі	Основні поняття економічної теорії, періодизація всесвітньої історії	Знання історичного генезису економічних явищ і понять економічного зростання, ділового циклу, дефляції, суспільного добробуту, монополій; історичної обумовленості концентрації капіталу	Здатність розуміти контекст виникнення та сутність названих понять для використання у економічному аналізі	Формувати комунікативну взаємодію у ході імітаційної гри “антимонопольний процес”	Самостійно, раціонально та критично аналізувати закономірності економічного розвитку
Тема 7. “Економіка загального добробуту”					
Сформувати навички використання історико-економічних методів дослідження в економічному аналізі	Основні поняття економічної теорії, періодизація всесвітньої історії	Знання історичного генезису економічних явищ і понять суспільство загального добробуту, кейнсіанство (як економічна політика)	Здатність розуміти контекст виникнення та сутність названих понять для використання у економічному аналізі	Презентувати результати аналізу історико-економічних закономірностей “економіки загального добробуту”	Самостійно, раціонально та критично аналізувати закономірності економічного розвитку
Тема 8. Економіка розвитку у 1950-ті – 1970-ті рр.					
Сформувати навички використання історико-економічних методів дослідження в економічному аналізі	Основні поняття економічної теорії, періодизація всесвітньої історії	Знання історичного генезису економічних явищ і понять економіки розвитку, “порочного кола бідності”	Здатність розуміти контекст виникнення та сутність названих понять для використання у економічному аналізі	Презентувати результати аналізу конкретних історико-економічних концепцій економіки розвитку	Самостійно, раціонально та критично аналізувати закономірності економічного розвитку

1	2	3	4	5	6
Тема 9. “Неоліберальний розворот” і економіка Третьої науково-технічна революції					
Сформувати навички використання історико-економічних методів дослідження в економічному аналізі	Основні поняття економічної теорії, періодизація всесвітньої історії	Знання історичного генезису економічних явищ і понять стагфляція, неолібералізм (як економічна політика), постіндустріальна економіка	Здатність розуміти контекст виникнення та сутність названих понять для використання у економічному аналізі	Здатність до використання комунікаційних і дискурсивних практик у ході вирішення проблемного питання змісту та спрямованості неоліберальної економічної політики	Самостійно, раціонально та критично аналізувати закономірності економічного розвитку
Тема 10. Економічне реформування і економічний розвиток України					
Сформувати навички використання історико-економічних методів дослідження в економічному аналізі	Основні поняття економічної теорії, періодизація всесвітньої історії	Знання історичного генезису економічних явищ і понять суспільно-економічна трансформація; завдань і обумовленості економічної трансформації України	Здатність розуміти контекст виникнення та сутність названих понять для використання у економічному аналізі	Здатність до використання комунікаційних і дискурсивних практик у ході вирішення проблемного питання змісту та спрямованості реформування вітчизняної економіки	Самостійно, раціонально та критично аналізувати закономірності економічного розвитку

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин (5 кредитів ЄКТС). Форма підсумкового контролю – залік.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Економічний розвиток у домодерний час

Тема 1. Колективне господарство, кабала і праця у давніх суспільствах

Методи історико-економічного дослідження.

Продуктивність праці, необхідний і додатковий продукт у первісних економіках. Неолітична революція і економіка іригаційних цивілізацій. Проблема розподілу праці, економічного обміну і її вирішення давніми суспільствами. Кризи використання праці і інвестування: економічний зміст і поширеність кабального рабства.

Економіки Давнього Міжріччя, Єгипту та Китаю. Закони Хаммурапі, реформи Шан Яна.

Тема 2. Економіка грошового обміну і приватна власність у суспільствах античності

Виникнення грошового обміну. Перші валютні системи. Приватна власність, її сутність і історичні умови її існування.

Боргова криза у Античній Греції. Реформи Солона і реформи Лікурга.

Економіки елліністичного світу і “золотого віку” Римської державності. “Класичне” рабовласництво римської доби. “Криза III віку” у Римській державі та її наслідки.

Тема 3. Капіталістична трансформація економіки Раннього Нового часу

Колапс господарства у “темні віки” (V-VIII ст.) європейської історії. Відновлення обміну, грошового господарства і рушії економічного розвитку у IX-XIII ст.

Зовнішні та внутрішні чинники, які вплинули на формування капіталістичних відносин: “Чорна смерть” і “Революція цін” у Європі XIV-XV ст. Зміст капіталістичних відносин. “Первісне накопичення капіталу”. “Дух капіталізму”. Рання капіталістична економіка.

Тема 4. Система державного кредиту і політики меркантилізму

Проблема державних витрат і її вирішення: досвід Візантії і досвід європейських країн Нового часу. Розвиток кредиту. Державна рента як революція у економіці. Концентрація капіталу і додана вартість як історико-економічна проблема. Зміст економічної політики меркантилізму.

Чому багата Венеційська республіка? Розвиток монетних систем країн Європи. Державний кредит і проблема економічного розвитку Франції. Політика Ришельє. Політика Кольбера, кольберизм.

Політика економічного розвитку у Англії: як “вівці з’їли людей”.
“Трикутна торгівля”. Приватно-державні торговельні монополії.

Тема 5. Перша індустріальна революція

Сутність та зміст аграрної революції. “Аграрії” проти “промисловців” у Франції та Великобританії. Рента. Фізіократи і риккардіанці у економічній політиці Франції та Великобританії.

Перша індустріальна революція і її наслідки.

Змістовний модуль 2. Становлення сучасної економіки

Тема 6. Економіка Другої індустріальної революції та “державно-монополістичний капіталізм”

Друга індустріальна революція. Перехід до економічного зростання. Економіка масового добробуту. Соціальні реформи.

Золотий стандарт і дефляція. Дефляційні кризи. Встановлення світового ділового циклу.

Роль циклічних криз у процесі економічного розвитку. Новий етап концентрації капіталу: “монополізація” бізнесу як економічне благо чи суспільна проблема?

Політика протекціонізму, державні витрати і закриті ринки.

Тема 7. “Економіка загального добробуту”

Велика Депресія 1929-1933 рр. “Новий курс” і післявоєнні економічні зміни у країнах Західної Європи. “Славне тридцятиліття”.

Програма “Нових рубежів” у США. Особливості кейнсіанської економічної політики у США і країнах Західної Європи.

Тема 8. Економіка розвитку у 1950-ті – 1970-ті рр.

Економічний розвиток як проблема теоретичної економіки. “Порочне коло бідності” Р. Нурксе, “рівновага низького рівня” і теорія “великого поштовху”. “Азійська драма” Г. Мюрдаля.

“Японське економічне диво”. Особливості економічної політики японських урядів 1950-х – 1970-х рр. “Диво на річці Хонган”, економічна політика авторитарних урядів Південної Кореї. Східноазійська модель економічного зростання.

Тема 9. “Неоліберальний розворот” і економіка Третьої науково-технічна революції

Стагфляція в провідних економіках світу 1970-х рр. і її причини. Третя науково-технічна революція. Особливості економіки постіндустріалізму.

Неоліберальні економічні реформи: їх обумовленість, зміст та цілі. Тетчеризм і рейганоміка.

Тема 10. Економічне реформування і економічний розвиток України

Трансформація суспільства як економічна проблема.

Спроба побудови “змішаної соціальної ринкової економіки” в Україні 1991-1994 рр. Перехід до радикальних ринкових реформ 1994-1998 рр. Економічне піднесення 1999-2004 рр. Економіка популізму. Проблеми економічного розвитку України.

3. Теми та плани семінарських занять

Семінарське заняття – форма навчального заняття, за якої викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами доповіді та презентації з окреслених питань (табл. 3), їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові бали за кожне семінарське заняття виставляються у відповідний журнал. Отримані студентом бали за окремі семінарські заняття враховуються в процесі

накопичення підсумкових балів з даної навчальної дисципліни.

Таблиця 3.1

Плани семінарських зайнять

Назва теми	Програмні питання
1	2
Змістовний модуль 1. Економічний розвиток у домодерний час	
Тема 1. Колективне господарство, кабала і праця у давніх суспільствах	Розгляд “Законів Хаммурапі” як історичного джерела. Винайдення у них інформації, яка характеризує економічні відносини у Давньовавілонській державі.
Тема 2. Економіка грошового обміну і приватна власність у суспільствах античності	Визначення сутності поняття приватної власності. “Доцільність” рабства як економічної інституції. Визначення природи і функцій грошей у давньосхідних і античних суспільствах.
Тема 3. Капіталістична трансформація економіки Раннього Нового часу	Що таке капіталізм? Імітаційна гра.
Тема 4. Система державного кредиту і політики меркантилізму	Первісне накопичення капіталу як історико-економічний процес. “Наївний меркантилізм” – чи могло накопичення золота зробити країну заможною? Основні риси економічної політики меркантилізму. Теоретики меркантилізму про економічний розвиток.
Тема 5. Перша індустріальна революція	Передумови індустріальної революції. Основні риси індустріальної економіки. Англія – “майстерня світу”.
Змістовний модуль 2. Становлення сучасної економіки	
Тема 6. Економіка Другої індустріальної революції та “державно-монополістичний капіталізм”	“Історії успіху” перших промислових монополій. “Антимонополістичний процес” – імітаційна гра.

1	2
Тема 7. “Економіка загального добробуту”	Суспільно-економічні передумови формування “суспільства загального добробуту”. Основні риси кейнсіанської економічної політики. Кейнсіанська економічна політика у країнах Заходу.
Тема 8. Економіка розвитку у 1950-ті – 1970-ті рр.	“Порочне коло бідності” і його подолання як проблема суспільного розвитку. Політики розвитку у країнах світу д.п. ХХ ст.
Тема 9. “Неоліберальний розворот” і економіка Третьої науково-технічна революції	Передумови становлення постіндустріальної економіки. Основні риси постіндустріальної економіки. “Гарантований базовий дохід” – “за” чи “проти”?
Тема 10. Економічне реформування і економічний розвиток України	Проблеми економічного розвитку України.

4. Самостійна робота

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом самостійно під методичним керівництвом викладача. Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам для засвоєння теоретичних знань та формування практичних навичок з навчальної дисципліни, наведені в табл. 4.1

Завдання для самостійної роботи студентів та форми її контролю

Назва теми	Зміст самостійної роботи студентів	Форми контролю СРС
1	2	3
Тема 1. Колективне господарство, кабала і праця у давніх суспільствах	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття. Розгляд і аналіз “Законів Хаммурапі” як історичного джерела.	Презентація результатів
Тема 2. Економіка грошового обміну і приватна власність у суспільствах античності	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття.	Презентація результатів
Тема 3. Капіталістична трансформація економіки Раннього Нового часу	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття. Пошук матеріалів, обґрунтування власної позиції у імітаційній грі.	Імітаційна гра
Тема 4. Система державного кредиту і політики меркантилізму	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття. Пошук, підбір та огляд навчально-методичної та наукової літератури за даною тематикою. Підготовка есе за темами “Представники (теоретики) меркантилізму” (за вибором студента).	Захист есе
Тема 5. Перша індустріальна революція	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття. Пошук, підбір та огляд навчально-методичної та наукової літератури за даною тематикою.	Презентація результатів

1	2	3
Тема 6. Економіка Другої індустріальної революції та “державно-монополістичний капіталізм”	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття. Пошук матеріалів та підготовка до імітаційної гри відповідно до обраної ролі.	Імітаційна гра
Тема 7. “Економіка загального добробуту”	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття. Пошук, підбір та огляд навчально-методичної та наукової літератури за даною тематикою.	Презентація результатів
Тема 8. Економіка розвитку у 1950-ті – 1970-ті рр.	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття. Пошук, підбір та огляд навчально-методичної та наукової літератури за даною тематикою. Підготовка есе за темами “Економічний розвиток країн світу” (за вибором студента).	Захист есе
Тема 9. “Неоліберальний розворот” і економіка Третьої науково-технічна революції	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття. Пошук, підбір та огляд навчально-методичної та наукової літератури за даною тематикою.	Презентація результатів
Тема 10. Економічне реформування і економічний розвиток України	Пошук, підбір та огляд навчально-методичної та наукової літератури за даною тематикою; засвоєння основних понять курсу. Якими є проблеми економічного розвитку України?	Колоквіум

5. Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції

проблемного характеру, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, імітаційні ігри, ситуаційний аналіз, мозкові атаки, презентації (табл. 5.1).

Таблиця 5.1

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Змістовний модуль 1. Економічний розвиток у домодерний час	
Тема 1. Колективне господарство, кабала і праця у давніх суспільствах	Лекція проблемного характеру з питання “Особливості економік давніх цивілізацій”.
Тема 2. Економіка грошового обміну і приватна власність у суспільствах античності	Лекція проблемного характеру з питання: “Античне господарство”
Тема 3. Капіталістична трансформація економіки Раннього Нового часу	Лекція проблемного характеру з питання “Виникнення капіталістичної економіки Раннього Нового часу”; імітаційна гра “Що таке капіталізм?”
Тема 4. Система державного кредиту і політики меркантилізму	Лекція проблемного характеру з питання “Меркантилізм”
Тема 5. Перша індустріальна революція	Лекція проблемного характеру з питання “Промислова революція”
Змістовний модуль 2. Становлення сучасної економіки	
Тема 6. Економіка Другої індустріальної революції та “державно-монополістичний капіталізм”	Лекція проблемного характеру з питання “Державно-монополістичний капіталізм”; імітаційна гра “Антимонопольний процес”
Тема 7. “Економіка загального добробуту”	Лекція проблемного характеру з питання “Становлення економіки загального добробуту”
Тема 8. Економіка розвитку у 1950-ті – 1970-ті рр.	Лекція проблемного характеру з питання “Економіка розвитку”
Тема 9. “Неоліберальний розворот” і економіка Третьої науково-технічна революції	Лекція проблемного характеру з питання “Постіндустріальна економіка і неолібералізм”
Тема 10. Економічне реформування і економічний розвиток України	Лекція проблемного характеру, семінар-дискусія з питання “Економічна трансформація в Україні”

6. Рекомендована література

6.1. Основна

Поляк Г.Б. История мировой экономики: Учебник для вузов / Под ред. Г.Б.Поляка, А.Н.Марковой – М.: ЮНИТИ, 2002. – 418 с.

Страгис Ю.П. История экономики: Учебник / Ю.П.Страгис – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2007. – 329 с.

Тимочко Н.О. Економічна історія України: Навч. посіб. / Н.О.Тимочко — К.: КНЕУ, 2005. — 487 с.

6.2. Додаткова

Ван дер Вее Г. История мировой экономики, 1945-1990 : [Пер. с фр.]. - М. : Наука, 1994. - 409, [1] с.

Дидерикс Г. А., Линдبلاد И. Т., Ноордам Д. И. От аграрного общества к государству всеобщего благосостояния : Модернизация Зап. Европы с XV в. до 1980-х гг. : [Пер. с гол.] / Г.А. Дидерикс, И.Т. Линдبلاد, Д.И. Ноордам и др.; [Науч. ред. Т.Л. Моисеенко-Доорн Лейд. ун-т, Ист. фак. МГУ им. М.В. Ломоносова. - М. : РОССПЭН, 1998. - [2], 428 с

Broadberry S. N. The Cambridge economic history of modern Europe – New York: Cambridge University Press, 2010.

Postan M. M. The Cambridge economic history of Europe – 2nd – Cambridge,: Cambridge U.P., 1966.